

el Franc Comtat i el francoprovençal, fa creure que és antic en el domini d'oil; i àdhuc desborda fins a un piem. *grula* «ciabatta»; en llengua d'oc encara més, i pertot, des de la Gironda i el Llemosí fins a Niça, i des dels Alps i l'Alvèrnia fins a Agén i la Lomanha.

A Gascunya, poc, però no solament arriba a la Garona (Agén; Tolosa «*groullo*, vieux soulier») ja en Goudouli en tota la línia, sinó que la ultrapassa, en diversos punts: La Teste de Buch *groule* «savate», Gers *grounlos* «sandales mises en pantouffes» (*Bouts d. M. VI*, 109), sobretot si reparam en *grolhier* «savatier», car aquest tipus el trobem en el Bordelès el 1415 (dos cops) i a la Lomanha (S. XIV o XV, *Cartulari de Beaumont*), i a tots dos llocs en variants fonètiques marcadament gascones: «receboren en borqués Johan de Pretz, taconey et *grolley*» (allà) i «tot *grollè*, bossè, revendós de fromatges --- pagarà ---» (ací). Encara que la zona on consta en gascó no sigui gaire profunda, ja ho és prou i prou antiga, per induir-nos a rebutjar la base *GROLLA que va promulgar Wartburg: -LL- hauria donat -r- en gascó (el resultat hauria pogut ser **grouro* i si hi hagués dissimilació hauria hagut de ser si de cas gascó **glouro* segons la llei de Grammont).

Majorment, atesa la important i abundosa variant *gronla* que, no sense raó, no s'ha pogut abstenir de posar de relleu Wartburg (separant-la en l'apartat 2), car es troba amplament difosa pel Delfinat, Forés, Alvèrnia, Baix Llemosí i Armanhac; Wartburg procura escorre's remetent a la *GrIstProv.* de Ronjat (II, 151) per a l'explicació d'aquest *nl*, però allà hauria hagut de veure que aqueix grup no pot mai resultar d'una -LL- etimològica, o sigui primària, sinó de grups consonàntics (ultra els nasals, com N'L) tals com s + L, T + L o D + L (*crounlà* = oc. ant. *croillar*, *amenlo* AMIDDÜLA).

D'altra banda no acluquem els ulls a un fet: si no manca ja alguna dada antiga del femení *grola/groule* «savate» molts més n'hi ha de *grolhier*. Ultra que només aquest existeix en català, les dades antigues de *grolhier*, a França mateix, són molt més abundoses: fr. ant. *grolhier* en un text de 1289 del S. de Borgonya, *grolhier* en un de Lió del S. XIV, *groulier* es troba acceptat com a francès literari per diversos diccs. del S. XVII (*FEW*, 272a41-45), i en llengua d'oc medieval en trobem cinc testimonis a Albi i a Montpeller, segle XIII o XIV, a part dels tres que ja he citat a dalt (*PSW* IV, 199). A la vista d'això ens assalta la intuïció que aquell *GROLLA postulat per Wartburg pot ser purament fantasmal —no sols errat en la -LL—, car qui sap si és *grolhier* el primitiu, i *grola*, extret d'aquell. Aquest nom d'ofici és probable, fins i tot, que ja hagués penetrat fins a la Navarra de l'Ebre en el S. XII, com sigui que un tal *Eneco Gruller* tenia propietats a Valtierra en l'any 1188.¹

Del que ja no ens ha de quedar cap dubte és de la versemblança de l'evolució semàntica 'treball d'ataconador' o de 'sabater pegot' > 'grolleria', 'cosa grollera'. Reparem d'una banda en la freqüència amb què *groller* s'aplica a operaris o a obres d'operari fetes gro-

lleraent, i això en un ambient tan conservador com el de Mallorca; en una *barxa* (espècie de senalla), ens explica AMAlcover, parlant de Manacor i de la seva població pastoral, «els fusters *grollers* hi duen les eines en anar a fustetjar per les masies» (*BDLC* IX, 307): pensem que aquests *fusters grollers* poden ser una mera extravasació dels *sabaters grollers*; «se va fer damunt un penyal veïnat, un mirador petit i *groller*, amb pedrissos de marès i una tauleta de pedra enmig», Arx. Ll. Salvador (p. 45); el *Damen*. també usa *groller* en termes d'adobs mal fets (com els del pegot), i això no sols en l'article *groller* (un sempre pot sospitar que en les definicions hi hagi un prejudici) sinó també en d'altres, i precisament en l'article *adob*: «*adob groller*: remiendo echado sin arte ni asco, chafallo» precedint immediatament «*adob de sabata*: picaño, *calcei sarcimen*», «*adobar a lo groller*: chafallar, *inculte sarcire*» (cf. *DFgra*. «*groller* adj.: mal fet, zarrapastroso; en so fet feyna: fargallón»), i Tarongí en el seu diccionari («Un Mallorquí») justament ho diu i ho generalitza parlant del sabater pegot: «*adob de taconer* és remendo mal engarbullat i grosser, fet a quisvuya cosa». Altrament la predilecció de l'ús de *groller* per al calçat, no és pas estranya al català central: «plantofa només un *calsat groller*, que serveix per a les dones d'estament humil» (Caretà V., *Barbr.*, s. v. *pantofla*).

Però és que a França mateix, ja veiem encetada l'evolució semàntica generalitzadora a què ha arribat el català. No sols *grollier* a la Sologne (Loire mitjà) és «ouvrier peu consciencieux», sinó que una mica més a prop nostre, en el Delfinat, a cavall del límit entre occità i francoprovençal, trobem el mot aplicat a les coses mateixes, i si fa no fa, amb els mateixos matisos que els catalans: *grullier* «personne qui se tient mal», «(celui) qui fait un mauvais travail» a Bâtice Neuve (cap a Gap), *grolis* adj. «(outil) peu maniable» a les Terres-Froides, *grolú* «lourd, épais», «pauvre diable» Grenoble, *grolú* «qui marche difficilement» a l'Ain (Ruffieu) (*FEW*, 272a52-7); *gröla* «femme maladroite» en un altre punt de les Terres-Froides, *groula* «personne abrutié» a Saint-Etienne (id. 272a9).

Sembla que això ens aporta l'explicació d'un terme rabelesià que els especialistes en la llengua del gran irònic humanista no han sabut explicar-nos,² tot i que ja s'han adonat tan bé fins a quin punt el seu lèxic està clafert d'occitanismes o mots catalano-occitanitzants: «d'une coquille de noix *grosliere* faisoit un beau --- molinet»; es veu que era una mena de nous fallades (doncs 'grolleres', dolentes) i l'arbre que solia fer-ne era un *noyer grolhier*, o sigui una noguera imperfecta, de fruit grosser; d'aquest en parla almenys dos cops: «le bon vin du crû de la Devinière, en la plante du grand cornier, au-dessus du noyer *groslier*», «fait apporter son curedentz et, sortant vers le *noyer grollier*, vous denigea Messieurs les pelerins» (*Quart Livre*, § 63, p. 228; *Tiers L.*, § 33, p. 152; *Gargantua*, § 38, ed. 1919, p. 191).

Si queda encara algun escrúpol a admetre que el nostre *groller* ve del sabater *groller* o ataconador,